

KONRAD CAISER, Platon und die Geschichte. Fr. Fromman Verlag, Stuttgart 1961 σελ. 42.

Εἰς τὴν σύντομον ἐκ 42 σελίδων πραγματεῖαν τοῦ διερευνᾶ ὁ Κ. Caiser τὸ πρόβλημα «Πλάτων καὶ Ἱστορία». Πρόκειται περὶ προβλήματος, τὸ ὁποῖον ὁ θέσας αὐτὸ πρῶτος πρὸ 30 καὶ πλέον ἐτῶν W. Jaeger εἶχε χαρακτηρίσει ὡς παράδοξον. Ἡ παραδοξότης ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι συνήθως θεωροῦμεν τὸν Πλάτωνα ὡς ἔχοντα ἐστραμμένον τὸ βλέμμα του εἰς τὸν ὑπερχρονικὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν καὶ ἀποστρέφοντα τοῦτο ἀπὸ τὴν ἐνατένισιν τοῦ ἐμπειρικῶς καὶ ἀτομικῶς δεδομένου ἱστορικοῦ γεγονότος. Πορὰ τὸν δισταγμὸν τοῦτον, σημειώνει ὁ Κ. Caiser, αἱ ἔρευναι τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων, αἵτινες διηρεύνησαν ἱστορικῶς τὴν σχέσιν τοῦ Πλάτωνος πρὸς τὸν Σωκράτη, πρὸς τοὺς Σοφιστάς, πρὸς τοὺς Προσωκρατικούς, πρὸς τὸν Ὅμηρον καὶ τοὺς Τραγικούς, παρέχουν εἰς ἡμᾶς τὴν δυνατότητα νὰ τεθῆ καὶ νὰ ἐρευνηθῆ τὸ μνημονευθὲν πρόβλημα. Δυνάμεθα σήμερον, κατὰ τὸν Κ. Caiser, νὰ θέσωμεν ἐν σχέσει μὲ τὸ πρόβλημα τοῦτο τρία εἰδικώτερα ἐρωτήματα ἅτινα εἶναι τὰ ἑξῆς :

1ον Πῶς βλέπει τὴν ἱστορίαν ὁ Πλάτων ;

2ον Ποία εἶναι ἡ ἱστορικὴ τοῦ Πλάτωνος συνείδησις ;

3ον Ποία εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος διδομένη εἰς τὴν ἱστορίαν ἐρμηνεία ;

Τὰ ἀνωτέρω ἐρωτήματα δὲν ἐτέθησαν, προσθέτει ὁ Κ. Caiser, μέχρι τοῦδε κατὰ συγκεκριμένον τρόπον καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν νὰ δοθοῦν εἰς αὐτὰ ἀπαντήσεις. Τὴν θέσιν τοῦ σχετικοῦ μὲ τὰς περὶ τῆς ἱστορίας ἀντιλήψεις τοῦ Πλάτωνος προβλήματος ἡμπόδιζον δύο μεγάλα ἐμπόδια. Τὸ πρῶτον ἦτο ἡ γενικῶς κρατούσα ἀντίληψις ὅτι ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ἔλειπεν ἡ ἱστορικὴ συνείδησις καὶ ἔνεκα τούτου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ προχωρήσουν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες στοχασταὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας. Ἡ περὶ τοῦ χρόνου κυριαρχοῦσα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀντίληψις ἔθεώρει αὐτὸν κυκλικὸν καὶ τὴν κίνησιν του καθοριζομένην ὑπὸ τῆς περιοδικῆς τῶν πάντων ἀνακυκλήσεως. Ὁ Θουκυδίδης ἔγραψε τὴν ἱστορίαν του διὰ νὰ καθορίσῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν σταθερῶς ἐπαναλαμβάνεται, ἐνῶ ἐξ ἀντιθέτου ἡ νεωτέρα περὶ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἀντίληψις θεωρεῖ αὐτὰ μοναδικὰ καὶ ἀνεπανάληπτα. Διὰ τὸν Πλάτωνα ὅμως, παρατηρεῖ ὁ Κ. Caiser, αἱ μνημονευθεῖσαι διακρίσεις δὲν ἰσχύουν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ μᾶς κάμουν νὰ ἀρνηθῶμεν ὅτι προχωρεῖ οὗτος εἰς φιλοσοφικὸν ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἐπικαταλογισμόν. Διότι ὁ Πλάτων δὲν ἐξομοιώνει τὴν τάξιν τοῦ ἱστορικοῦ βίου μὲ τὴν φυσικὴν τάξιν. Ἀντιθέτως, βλέπει, κατὰ τὸν συγγραφέα τῆς ὑπὸ συζήτησιν πραγματείας, τὸν σύμπαντα κόσμον ὡς ζῶντα καὶ συνειδητῶς ἐνεργοῦντα.

Τὸ δεύτερον ἐμπόδιον ἦτο ὅτι ἡ ἱστορικὴ σκέψις τοῦ Πλάτωνος καθίσταται δυσπρόσιτος, λόγῳ τοῦ ὅτι ὁ Πλάτων συνηθίζει νὰ ἐκφράζῃ τὰς σκέψεις του διαλεκτικῶς ἐμπλέκων εἰς τὸν λόγον καὶ τὸν μῦθον. Κατὰ τὸν συγγραφέα τῆς ὑπὸ συζήτησιν πραγματείας, δὲν εἶναι ὁ Ἀριστοτέλης ὁ πρῶτος ὅστις ἠθέλησε νὰ παρακολουθήσῃ ἐξελικτικῶς τὴν βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν τῶν προγενεστέρων τῶν φιλοσοφημάτων. Ὁ Κ. Caiser ἐκφράζει τὴν γνώμην ὅτι καὶ ὁ Πλάτων εἰς τὰς προφορικὰς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ διδασκαλίας του θὰ εἶχε κάμει λόγον περὶ τῆς ἱστορικῆς τοποθετήσεως τῆς φιλοσοφίας του καὶ περὶ τῆς ἐν γένει διαδρομῆς τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως.

Τὴν γενικὴν περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ἱστορικῆς ζωῆς ἀντίληψιν τοῦ Πλάτωνος ἀναζητεῖ νὰ καθορίσῃ ἡ ὑπὸ συζήτησιν πραγματεία ἀφορμωμένη κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τὴν ἀνάλυσιν καὶ ἐρμηνείαν τοῦ ἐν τῷ «Πολιτικῷ» ἐκτιθεμένου ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος μύθου περὶ τῶν δύο κοσμικῶν περιόδων. Κατὰ τὴν μίαν περίοδον κρατεῖ ὁ θεὸς εἰς χεῖρας του τὸ πηδάλιον τοῦ κόσμου. Κατόπιν δὲ τῆς θείας ταύτης καθοδηγήσεως τὰ πάντα βαίνουν ὁμαλῶς καὶ ἀρμονικῶς. Ὅταν ὅμως ὁ θεὸς ἀφήσῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας του τὸ πηδάλιον τοῦ κόσμου, τὰ πάντα στρέφονται κατ' ἀνάδρομον φορὰν καὶ κυριαρχεῖ ἐπὶ

του κόσμου ή άταξία και ή τάσις πρὸς διάλυσιν. Πρὶν ὅμως φθάσῃ ὁ κόσμος εἰς πλήρη διάλυσιν, ἀναλαμβάνει πάλιν ὁ θεὸς εἰς χεῖράς του τὸ πηδάλιον. Ἄλλὰ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀλλαγῆς τῆς κατευθύνσεως τῆς πορείας ἐπισημαίνονται φυσικαὶ καταστροφαι, αἵτινες περιορίζουν τὴν ἀνθρωπότητα εἰς μικρὸν ἀριθμὸν διασφζομένων ἀνθρώπων.

Ἐκεῖνο τὸ ὅπαιον προκύπτει ἐκ τοῦ μύθου γενικῶς εἶναι, κατὰ τὸν συγγραφέα τῆς ὑπὸ συζήτησιν συγγραφῆς, ἡ ἰδέα ὅτι ἡ βῆθ τοῦ ἱστορικοῦ βίου ἀνάγεται εἰς τὰς γενικῶς ἱσχυρούσας ἀρχὰς τῆς κοσμολογίας και ὄντολογίας. Δύναται νὰ ἀναχθῆ εἰς δύο ἀρχάς, εἰς μίαν θεϊαν, ἥτις δημιουργεῖ τάξιν και συντηρεῖ τὴν ζωὴν και εἰς μίαν ἀντιθετον πρὸς αὐτὴν σωματικὴν και ὕλικὴν ἀρχήν, ἥτις προκαλεῖ τὴν ἀταξίαν και τὸν ὄλεθρον. Προχωρῶν εἰς μίαν ἐπὶ τῆ βάσει τοῦ μνημονευθέντος μύθου διερεῦνησιν τῆς ἐποχῆς, εἰς ἣν ἐντάσσεται και ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἔζη ὁ Πλάτων, ἐρμηνεύει ὁ Κ. Caiser τὸν μῦθον τοῦ «Πολιτικοῦ» ὡς δηλοῦντα τὴν ὑπαρξιν ἐντὸς τῆς ἱστορικῆς ζωῆς μιᾶς τάσεως πρὸς διάλυσιν και ἐτέρας τάσεως πρὸς ἀνύψωσιν. Τὴν προχώρησιν τοῦ ἱστορικοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος χαρακτηρίζει τάσις πρὸς ἀνύψωσιν ἀντιτιθεμένη πρὸς τὴν τάξιν τῆς παρακμῆς και τῆς διαλύσεως. Μετὰ τὴν περίοδον ὁμοιομόρφου ἀνιστορικῆς καταστάσεως, ὡσὺν ἐκείνης εἰς ἣν ἔζησεν ἡ ἀνθρωπότης ἱκανοποιουσα μόνον τὰς ἀνάγκας τῆς φυτικῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κρόνου, ἐπακολουθεῖ, συμφῶνως πρὸς τὴν ἐρμηνείαν ἣν δίδει εἰς τὸν μῦθον τοῦ «Πολιτικοῦ» ὁ Κ. Caiser, «περίοδος διαρκῶς ἀυξανομένης ἐντάσεως και διαφορισμοῦ». Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἐποχῆς εἰς ἣν ἔζη, ἔβλεπεν ὁ Πλάτων εἰς τὴν προχώρησιν τῆς φιλοσοφικῆς ἐπιστήμης, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς συνυπαρχούσας τάσεις πρὸς παρακμὴν και διάλυσιν.

Τὰ δύο προηγουμένης μνημονευθείσας ἀντιθετικὰς τάσεις ἀναγνωρίζει ὁ Κ. Caiser και εἰς τὰς μυθικὰς διηγήσεις τοῦ Πλάτωνος περὶ τοῦ μυθικοῦ κράτους τῆς Ἀτλαντίδος ἀφ' ἑνὸς και περὶ τῶν παναρχαίων Ἀθηνῶν ἀφ' ἑτέρου, τὰς ἐκτιθεμένας εἰς τὸν «Κριτίαν». Ἡ Ἀτλαντίς εἶναι τὸ κράτος τῆς ἰδεώδους μοναρχίας, αἱ πανάρχαιαι Ἀθῆναι τὸ κράτος τῆς ἰδεώδους δημοκρατίας. Ἀμφότερα τὰ κράτη παρουσιάζονται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ὡς ὑπεκείμενα εἰς τὸν κίνδυνον ὑπερμέτρου μονομερείας και διὰ τοῦτο ἐκτεθειμένα εἰς τὸν κίνδυνον τοῦ ἐξαφανισμοῦ και τῆς παρακμῆς. Εἰς τὰς παναρχαίας Ἀθῆνας παρετηρήθη ἀνάπτυξις τῶν ἡθικῶν ἀρετῶν οὐχὶ ὅμως ἀνύψωσις πρὸς τὴν συνειδητῶς πρωταρχικὴν γνῶσιν, ὅποια ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πλάτωνος ἀναπτυχθεῖσα διαλεκτικὴ. Εἰς τὸ III βιβλίον τῶν Νόμων παρέσχεν ὁ Πλάτων, ἐπὶ τῆ βάσει τῶν ὑπ' αὐτοῦ διακριθεισῶν δύο ἀντιτιθεμένων τάσεων, ἐξήγησιν τῆς ἱστορικῆς ἀνεπιτύξεως τῶν τριῶν Δωρικῶν βασιλείων, τῶν Ἀθηνῶν και τῆς Περσίας. Ὅσον και ἂν αἱ περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κρόνου παραδόσεις ἀπέδιδον τὴν ἐπίτευξιν ἰδεώδους διευθετήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου βίου εἰς τὴν ἄμεσον ἐπέμβασιν τῶν θεῶν, ὁ Πλάτων παρατηρεῖ ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Διὸς ἰδεώδη τάξιν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν μόνον ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις εἶναι εἰς θέσιν νὰ παράσχη.

Κατόπιν τῆς ἐκτεθείσης ἀναλύσεως τῶν τάσεων, αἵτινες δεσπόζουν ἐπὶ τῆς προχωρήσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορικῆς ζωῆς, θέτει ἡ ὑπὸ συζήτησιν πραγματεία τὸ ἐρώτημα τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἱστορικὴν τοῦ Πλάτωνος συνειδησιν. Ἀπαντῶν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ὁ Κ. Caiser ἀπαφάνεται ὅτι, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῶν πλατωνικῶν μυθικῶν ἀφηγήσεων, ὁ Πλάτων θεωρεῖ τὴν ὑψηλὴν ἀνάπτυξιν τῆς φιλοσοφικῆς γνῶσεως τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐνδεικτικὸν σημεῖον τῆς ὄλης συγχρόνου με αὐτὸν ἱστορικῆς ἐποχῆς. Βλέπει ὁ Πλάτων τὴν διαλεκτικὴν του ὡς τὴν ἀποκορύφωσιν ὄλων τῶν προηγηθεισῶν προσπαθειῶν διὰ τὴν προώθησιν εἰς τὴν τελειότητα πασῶν τῶν τεχνῶν και τῶν ἐπιστημῶν. Παραπλευρῶς ὅμως τῆς τάσεως πρὸς ἀνύψωσιν βλέπει προχωροῦσαν και τὴν τάξιν πρὸς παρακμὴν. Εἰς τὸ τρίτον βιβλίον τῶν «Νόμων» παρατηρεῖ ὁ Πλάτων ὅτι ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις προχωρεῖ πάντοτε τόσο εἰς διαρκῶς ἐπαυξανομένην ἀρετὴν, ὅσον και εἰς διαρκῶς ἐπεκτεινομένην κακίαν. Ὑφίσταται πάντοτε κατὰ τὴν προχώρησιν τῆς ἱστορικῆς ζωῆς διὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ Πλάτωνος ἱσχυρὰ ἔντασις μεταξὺ τῆς φιλο-

σοφικῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀταξίας τῶν σχέσεων τῆς ζωῆς. Ὁ Πλάτων ἔχει τὴν συνείδησιν ὅτι ἡ φιλοσοφία τοῦ ἴσταται εἰς τὸ τέλος μιᾶς μερικῆς περιόδου τοῦ κοσμικοῦ αἰῶνος ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἔζη καὶ αὐτός.

Ἐξετάζων ὁ Κ. Caiser καὶ τὸ νόημα τῆς ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐπιχειρουμένης ἐρμηνείας τῆς ἱστορίας ἀποφαινεται ὅτι εἶναι εἰς αὐτὸν ξένη ἢ εἰς τὸν νεώτερον κόσμον ἐπικρατοῦσα περὶ τῆς ἱστορίας ἔννοια. Ὁ Πλάτων βλέπει ὑπὸ τὴν προοπτικὴν τῆς ἱστορίας ὄχι μόνον τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν ἀλλὰ καὶ τὸ σύμπαν ὀλόκληρον. Ἐχει δι' αὐτὸν ὁ κόσμος, ὅπως καὶ ὁ ἐπὶ μέρους ἀνθρώπος, ζωὴν καὶ συνείδησιν. Ἡ ζωὴ ἐμφανίζεται διαμορφουμένη καὶ προχωροῦσα κατ' ἀνάλογον τρόπον εἰς τὰς τρεῖς μεγάλας περιοχάς, αἵτινες εἶναι ὁ κόσμος, ἡ πόλις καὶ ὁ ἐπὶ μέρους ἀνθρώπος. Διὰ τοῦτο ὁ Πλάτων ἐπιχειρεῖ νὰ συμπεριλάβῃ εἰς τὸν αὐτὸν μαθηματικὸν ὑπολογισμὸν τὰς περιόδους τῆς ζωῆς τοῦ ἐπὶ μέρους ἀνθρώπου, τῆς πόλεως καὶ τοῦ κόσμου. Ὁ λεγόμενος «μέγας ἐνιαυτός» ὑπολογίζεται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος εἰς 36000 ἔτη, ὁ δὲ ἀριθμὸς οὗτος συνάγεται ἐκ τῆς συσχετίσεως τῶν ἀριθμῶν τῶν δηλούντων τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν, τῶν μηνῶν καὶ τῶν ἐτῶν τῆς μεγάλης κοσμικῆς περιόδου. Καὶ γενικώτερον ὁ Πλάτων ἐπιχειρεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰ ἱστορικὰ φαινόμενα καὶ τὴν ὄλην διαδρομὴν τῆς ἱστορίας διὰ τῆς ἀναγωγῆς εἰς τὰς δύο ὄντολογικὰς ἀρχὰς τῆς μορφοδοτικῆς τάξεως καὶ τῆς διασπάσεως τὴν τάξιν ἀμορφίας. Ἡ ἀναγωγή αὕτη εἰς σταθεράς καὶ ὑψίστας ἀρχὰς πρέπει νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς ἐπιστημονικὴ τῆς ἱστορίας θεμελίωσις. Ἀναζητεῖ τὰς ἀληθεῖς αἰτίας τῆς ἱστορίας καὶ ὡς πρὸς τοῦτο προχωρεῖ πέρα τῆς ἀνερευνήσεως τοῦ Θουκυδίδου. Ἡ ἱστορία εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Πλάτωνος, ἐκβάλλει, κατὰ τὸν Κ. Caiser εἰς τὴν ὄντολογικὴν ἀρχολογίαν.

Εἰς τοῦτο ἔγκειται καὶ ἡ παιδευτικὴ τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης ἀξία. Μᾶς διδάσκει ὅτι εἰς τὸν ἀνθρώπινον κόσμον τὸ στοιχεῖον τῆς ἀκαθοριστίας τοῦ παρσλογισμοῦ ἐπενεργεῖ συχνότερον ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ στοιχεῖον τῆς τάξεως.

Ἀντιπαράθετον ὁ Κ. Caiser τὰς κατὰ τὴν ἐποχὴν μας κρατούσας περὶ τῆς ἱστορικότητος ἀντιλήψεις εὐρίσκει αὐτὰς παρουσιαζούσας σημαντικὰς διαφορὰς συγκριτικῶς μὲ τὰς πλατωνικὰς. Ἡ ἱστορία καὶ ἡ ἱστορικότης κατὰ τὴν ἐποχὴν μας ἀπέκτισαν ἀπόλυτον ἀνεξαρτησίαν. Ἡ θεωρία περὶ τῆς αἰωνίας τῶν πάντων ἐπιστροφῆς βλέπει διαρκῶς μειούμενον τὸ κύρος τῆς. Ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας τοῦ καιροῦ μας χρησιμοποιοῖ ὡς ἀφετηρίαν τὴν ἱστορικότητα τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Παρὰ τὴν παρατηρούμενην διαφορὰν, παρατηρεῖ ὁ Κ. Caiser, δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν ἀρχὰς τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας εἰς τὴν σκέψιν τοῦ Πλάτωνος. Εἶναι προφανῆς ἡ προσπάθεια τοῦ Πλάτωνος νὰ συνδέσῃ τὴν θεωρίαν τῆς αἰωνίας ἀνακυκλήσεως μὲ τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως. Ἡ ἀντίληψις τοῦ Πλάτωνος συμφώνως πρὸς τὴν ὁποῖαν ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις εἶναι δίσημος ἀγούσα συγχρόνως καὶ πρὸς τὴν ἀκμὴν καὶ πρὸς τὴν παρακμὴν παρέχει τὴν δυνατότητα πρὸς γνησίαν αὐτογνώσιαν καὶ κατανόησιν τῶν ἱστορικῶν καταστάσεων. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον σημεῖον τῶν πλατωνικῶν ἐν σχέσει μὲ τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας σκέψεων εἶναι ὅτι ἔφθασεν εἰς ἐπικαταλογισμὸν ἀποκαλύπτοντα τὴν ἱστορικότητα τῆς φιλοσοφίας. Ἐκ τῆς ἐπόψεως ταύτης ἡ πλατωνικὴ σκέψις ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν θεωρίαν τῆς αἰωνίας ἐπιστροφῆς καὶ παρουσιάζεται ὡς προοδοποιήσις διὰ τὴν νέαν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας ὑπὸ τὴν μορφήν τὴν ὁποῖαν ἔδωκεν εἰς αὐτὴν ὁ Hegel. Στοιχεῖον τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας—τὸ ὁποῖον δὲν δυνάμεθα νὰ παραγνωρίσωμεν, εἶναι κατὰ τὸν Κ. Caiser ἡ μέθοδος τῆς ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος θεωρήσεως τῆς ἱστορίας συνισταμένη εἰς τὴν ἔνταξιν τοῦ ἐπὶ μέρους εἰς τὸ γενικόν. Ὑπάρχει πάντοτε μία συνολικὴ περὶ τοῦ ἱστορικοῦ βίου ἀντίληψις, ἥτις καθόδηγεῖ καὶ τὰ άτομα ἢ συνολικῆ ὅμως αὕτη ἀντίληψις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπαρτισθῇ διὰ τῆς ἀπλῆς ἐμπειρίας· εἶναι ἀπαραίτητος καὶ ἡ μεθοδικὴ ἔνταξις τῶν ἐπὶ μέρους εἰς τὰ καθόλου, ὅπως τὴν ὑποδεικνύει ὁ Πλάτων. Διὰ τὴν νεωτέραν σκέψιν ἢ εἰς συνοπτικὴν θεώρησιν πραγματουμένη ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος συνθεώρησις τῶν φυσικῶν καὶ ἱστορικῶν δεδομένων δὲν

γίνεται εύκόλως παραδεκτή. Ἡ νεωτερικὴ ὄμως φυσικὴ δὲν θεωρεῖ ἄνευ νοήματος τὴν σκέψιν, ἥτις ἀποδίδει δυναμικοὺς ἱστορικοὺς προσδιορισμοὺς εἰς τὸ χωροχρονικὸν σύμπαν. Ἐκ μιᾶς τοιαύτης ἐπόψεως θεωροῦντες τὴν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος συντελουμένην συνθεώρησιν τῶν κοσμικῶν καὶ ἱστορικῶν δεδομένων εἴμεθα δικαιολογημένοι, κατὰ τὸν K. Caizer, νὰ θεωρήσωμεν αὐτὴν ὡς μὴ στερουμένην ἐπικαιρότητος.

Ἐπανερχόμενος ὁ K. Caizer ἐν τέλει τῆς πραγματείας του εἰς τὴν γνώμην τοῦ W. Jaeger συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν, ἀνθρωπιστικὸν αἴτημα τῆς ἐποχῆς μας εἶναι τὸ νὰ πραγματοποιήσωμεν ἐκ νέου τὴν δημιουργικὴν προσοικείωσιν τῆς παραδόσεως εἰς τὴν μορφήν εἰς τὴν ὁποίαν τὴν ἐπραγματοποίησεν ὁ Πλάτων, ἀποφαίνεται ὅτι μίᾳ τοιαύτῃ ἐκ νέου ἐπανάληψις διὰ νὰ ἐπιτύχη, ὀφείλει νὰ στηριχθῆ ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἔρμηνείας τῆς ἱστορίας τῶν ὑποδειχθεισῶν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος. Καὶ τοῦτο διότι μόνον ὁ Πλάτων κατώρθωσε νὰ καταστήσῃ φανεράν καὶ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν διὰ μέσου τῆς ἀλλαγῆς τῶν καιρῶν συνέχειαν τῆς παραδόσεως ἐν τῇ ἐξελίξει, τὰς δυσχερείας τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεώς της καὶ τὴν δυνατότητα τῆς ἀπωλείας της. Ὅχι μόνον ἐπραγματοποίησεν ὁ Πλάτων τὴν διαδικασίαν τῆς ἀνθρωπίνης μορφώσεως ἀλλὰ καὶ ὑπέδειξεν ἐν σχεδίᾳ τὴν ἱστορικοφιλοσοφικὴν τῆς θεμελιώσιν.

Ἐκ τῆς παρασχεθείσης ἀναλύσεως καταφαίνεται ὅτι τὸ περιεχόμενον τῆς συζητηθείσης πραγματείας τυγχάνει ἐξαιρετικῶς πλούσιον εἰς πρωτοτύπους θέσεις προβλημάτων καὶ εἰς εὐστόχους ἐπ' αὐτῶν ἀποκρίσεις. Ἡ ἔρμηνεία τῶν Πλατωνικῶν μύθων εἶναι ἐκ τῶν δυσχερεστάτων ἐγχειρημάτων τῆς πλατωνικῆς ἐρεύνης. Οὕτω ὁ μῦθος ὁ παρεμβαλλόμενος εἰς τὸν «Πολιτικόν» ἐμπεριέχει ἐν αὐτῷ καὶ στοιχεῖα σοβαροῦ ἐπιστημονικοῦ διαλογισμοῦ. Δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ Πλάτων ἐσκέφθη σοβαρῶς ἐπὶ τῆς δυνατότητος μιᾶς κατ' ἀνάδρομον φορὰν κυκλικῆς κινήσεως τοῦ σφαιρικῶς διαμορφωμένου σύμπαντος. Μία τοιαύτη σκέψις συνεπάγεται ὡς ἀκολουθίαν καὶ τὴν σκέψιν ὅτι ὅλα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ διαδραματιζόμενα φαινόμενα θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξελιχθοῦν ἀκολουθοῦντα ἀνάδρομον φορὰν. Εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ Πλάτων δὲν ἔδωκε συνέχειαν εἰς τὰς τοιοῦτου εἶδους σκέψεις του ἀλλ' ἀπλῶς ἠρκέσθη νὰ συσχετίσῃ αὐτὰς μὲ τὰς μυθολογικὰς παραδόσεις τὰς ἀφηγουμένας ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀτρείως ὁ ἥλιος ἔκαμε ἐναλλαγὴν τῶν σημείων τῆς ἀφειτηρίας τῆς τροχιάς του. ἠρκέσθη οὕτω ὁ Πλάτων νὰ προβάλλῃ ἀπλῶς μίαν σκέψιν, ἥτις δὲν εἶναι ἀναξία συζητήσεως.

Ὡς πρὸς τὰ συμπεράσματα, εἰς ἃ καταλήγει ὁ K. Caizer πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι ὁ Πλάτων ἔχει τὴν συνείδησιν ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῆς διαλεκτικῆς τυγχάνει ἔνδειξις ἐπιβεβαιούσα ὅτι ἡ ἐξέλιξις ἔχει ἥδη φθάσει εἰς ὕψηλόν σημεῖον. Ἡ διαπίστωσις ὄμως ὅτι συγχρόνως προχωρεῖ ἡ πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν πορεία καὶ ἡ πρὸς τὴν παρακμὴν δὲν ἐπιβεβαιοῦνται ὑπὸ τῶν πλατωνικῶν κειμένων. Εἰς τινὰς ἐκ τῶν περιοχῶν (Περσίαν—Μεσσήνην—Ἄργος) δὲν παρουσιάζονται ἔνδειξεις τῆς πρὸς τὰ ἄνω πορείας. Κατὰ τὰυτὰ δὲν καθορίζεται νόμος σταθερῶς διέπων τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἱστορικῆς ζωῆς ἀλλ' ὑπολείπεται χώρος διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀκαθοριστίας. Ὁ K. Caizer λίαν ὀρθῶς ἐξαίρει συχνάκις εἰς τὴν πραγματείαν του τὸ ἀνορθολογιστικὸν τοῦτο ὑπόλοιπον. Εἶναι ἐπίσης προφανές ὅτι ὁ Πλάτων δὲν καθορίζει μέχρι τίνος σημείου θὰ προχωρήσῃ ἡ πρὸς τὰ ἄνω τάσις. Εἶναι ἡ διαλεκτικὴ τὸ τελικὸν τέρμα; Τί θὰ ἐπισυμβῆ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν της; Ἄνευ ὀριστικῆς ἀπαντήσεως μένει ἀπὸ τὸν Πλάτωνα τὸ ἐρώτημα εἰς ποίαν σχέσιν εὐρίσκεται ἡ διαλεκτικὴ τῆς ἐποχῆς του πρὸς τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἰδεώδους πόλεως. Ὑπαρξιν χασμάτων εἰς τὰς ἐξελικτικὰς περὶ τῆς πολιτικῆς ζωῆς θεωρίας τοῦ Πλάτωνος εἶχε παρατηρήσει ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὰ «Πολιτικά» 1316 a 25. Ὅλα ταῦτα τὰ ἐρωτήματα τίθενται ἤδη πρὸς νέαν συζήτησιν κατόπιν τῶν συμπερασμάτων εἰς τὰ ὁποῖα ἔφθασεν ἐπὶ τῶν θεμελιώδων τοῦ Πλάτωνος ἱστορικοφιλοσοφικῶν ἀναζητήσεων ἡ συζητηθεῖσα πραγματεία τοῦ K. Caizer.